

DOI: 10.33270/05267202.3

УДК 343.985:340.64(477)

СОКУРЄНКО Валерій*

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, ректор Харківського національного університету внутрішніх справ

21008, вул. Василя Стуса, 2, м. Вінниця, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8923-5639>;

ТВЕРДОХЛІБ Володимир

доктор філософії в галузі права, докторант Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України

61177, вул. Золочівська, 8а, м. Харків, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6544-2378>

Теоретичні та практичні засади криміналістичного й судово-експертного забезпечення розслідування воєнних злочинів

Анотація. Статтю присвячено комплексному теоретико-прикладному дослідженню криміналістичного та судово-експертного забезпечення розслідування воєнних злочинів в умовах воєнного стану. На підставі узагальнення сучасних підходів до криміналістичної класифікації злочинів обґрунтовано доцільність типізації окремих видів воєнних злочинів, адже вона має важливе значення для розроблення окремих криміналістичних методик розслідування. Визначено особливості застосування сучасних техніко-криміналістичних засобів, зокрема безпілотних літальних апаратів, 3D сканерів, цифрових платформ накопичення та аналізу інформації, геоінформаційних систем, засобів фото- й відеофіксації, а також спеціалізованих інформаційних систем, призначених для виявлення, збирання та фіксації слідів злочинів, обстановки на місці події, обробки матеріалів кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів. Визначено роль судових експертиз у механізмі доказування. Встановлено, що під час розслідування воєнних злочинів найбільш затребуваними є судово-медичні, молекулярно-генетичні, вибухотехнічні, військові, будівельно-технічні, ґрунтознавчі, біологічні та комп'ютерно-технічні експертизи. Обґрунтовано, що комплексне використання спеціальних знань забезпечує встановлення механізму злочину, ідентифікацію потерпілих і загиблих, визначення виду зброї, напрямку обстрілу, характеру руйнувань, джерел цифрової інформації та інших обставин, що мають значення для кримінального провадження. Увагу зосереджено на проблемах забезпечення безперервного ланцюга збереження доказів (chain of custody), верифікації цифрових матеріалів, допустимості OSINT-даних та інтеграції міжнародних стандартів у національну практику розслідування. Запропоновано напрями вдосконалення криміналістичного та судово-експертного забезпечення розслідування воєнних злочинів, серед яких: розроблення спеціалізованих методик для окремих груп злочинів; удосконалення нормативного регулювання роботи із цифровими доказами; розвиток міжвідомчої та міжнародної взаємодії; посилення матеріально-технічного забезпечення органів досудового розслідування та експертних установ; розширення використання сучасних інформаційних систем і технологій.

Ключові слова: національна безпека; криміналістична методика; криміналістичне забезпечення; воєнний злочин; тактичне забезпечення; техніко-криміналістичне забезпечення; слідча (розшукова) дія; судова експертиза.

Історія статті:

Отримано: 04.03.2026

Прийнято: 06.04.2026

Опубліковано: 29.05.2026

Рекомендоване посилання:

Сокурєнко В., Твердохліб В. Теоретичні та практичні засади криміналістичного й судово-експертного забезпечення розслідування воєнних злочинів. *Наука і правоохорона*. 2026. Вип. 2 (72). С. 28–37. DOI: 10.33270/05267202.3

*Відповідальний автор

© Сокурєнко В., Твердохліб В., 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Вступ

В умовах збройної агресії проти України актуальності набуває питання належного реагування на воєнні злочини, які супроводжуються масовими порушеннями прав людини, норм міжнародного гуманітарного права та засад міжнародного правопорядку. Одним із ключових завдань держави в таких умовах є не лише забезпечення оборони та захисту населення, а й документування фактів учинення воєнних злочинів, відновлення порушених прав потерпілих, а також реалізація принципу невідворотності кримінальної відповідальності осіб, причетних до їх учинення.

За таких умов значущим є криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів, передбачених, зокрема, ст. 438 КК України. Саме ефективне використання криміналістичних засобів, методів і рекомендацій дає змогу забезпечити своєчасне виявлення, збирання, фіксацію, дослідження й оцінювання доказової інформації, яку надалі може бути використано як у національних судах, так і в діяльності міжнародних судових інституцій. Ідеться не лише про забезпечення належного доказування, а й про збирання достатніх доказів для притягнення винних до відповідальності, доказування системного характеру злочинної діяльності та забезпечення правосуддя.

Ефективне розслідування воєнних злочинів потребує використання міжвідомчої взаємодії, координації зусиль органів досудового розслідування, прокуратури, суду, судово-експертних установ, військових формувань, міжнародних організацій та інших суб'єктів, залучених до фіксації та дослідження обставин таких кримінальних правопорушень. Складність цієї діяльності зумовлена не лише значним обсягом інформації, яку необхідно зафіксувати, верифікувати, дослідити, а й необхідністю працювати в умовах активних бойових дій, тимчасової окупації та деокупації окремих територій, обмеженого доступу до місць подій, руйнування інфраструктури, переміщення населення та наявності інформаційного впливу з боку держави-агресора.

У зв'язку з цим важливе значення має розроблення та впровадження сучасних криміналістичних рекомендацій, алгоритмів і стандартів розслідування воєнних злочинів. Такі стандарти мають охоплювати визначення обставин, що підлягають доказуванню, особливості отримання інформації про факти вчинення воєнних злочинів, порядок проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій, використання спеціальних знань, технічних засобів і цифрових технологій, а також визначення процесуальних механізмів документування та збереження доказів. Лише за умови належного криміналістичного забезпечення можливо досягти повноти, об'єктивності й ефективності розслідування, що своєю чергою є необхідною передумовою для ухвалення законних і справедливих процесуальних рішень.

Матеріали та методи

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, що застосовані з метою висвітлення змісту й особливостей криміналістичного та судово-експертного забезпечення розслідування воєнних злочинів, визначення його структурних елементів, ролі спеціальних знань і міжнародних стандартів у формуванні належної доказової бази. Їх використання також сприяло виявленню закономірностей використання техніко-криміналістичних засобів, судових експертиз, цифрових технологій та організаційно-тактичних заходів під час документування кримінальних правопорушень.

Діалектичний метод забезпечив розгляд криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів як динамічної системи, що трансформується під впливом збройного конфлікту, розвитку міжнародного кримінального правосуддя та появи нових форм доказів, що використовуватимуть для засвідчення обставин, які підлягають установленню. Системний підхід застосовано для аналізу криміналістичного забезпечення як комплексної структури, що поєднує техніко-криміналістичні, тактичні, методичні, організаційні та судово-експертні складові.

Структурно-функціональний метод дав змогу визначити основні напрями криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів, зокрема використання воєнної і цифрової криміналістики, забезпечення належного ланцюга збереження доказів, а також організацію взаємодії між слідчими, прокурорами, експертними установами й міжнародними судовими інституціями.

Порівняльно-правовий і порівняльно-аналітичний методи використано для зіставлення національних процедур розслідування воєнних злочинів з міжнародними стандартами, сформованими в практиці міжнародних трибуналів, положеннях Женевських конвенцій, Римського статуту, а також у діяльності міжнародних слідчих груп. Це дало змогу оцінити рівень адаптації української практики до вимог міжнародного кримінального правосуддя.

Методи узагальнення, синтезу й аналізу застосовано для опрацювання наукових джерел, нормативно-правових актів, міжнародних документів, матеріалів судової та експертної практики, присвячених питанням криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів. Методи індукції та дедукції забезпечили узагальнення наукових підходів, формулювання висновків щодо сучасного стану наукової розробленості проблематики та визначення перспектив удосконалення окремих криміналістичних методик розслідування різних груп воєнних злочинів.

Емпіричну основу дослідження становлять наукові праці з проблем криміналістичного та судово-експертного забезпечення, міжнародні стандарти документування воєнних злочинів, матеріали практики органів досудового

розслідування, а також напрацювання щодо використання вибухотехнічних, молекулярно-генетичних, судово-медичних, будівельно-технічних і комп'ютерно-технічних експертиз у кримінальних провадженнях про воєнні злочини.

Огляд літератури

На цьому етапі розвитку криміналістичного вчення проблематика криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів посідає одне з провідних місць, що обумовлено масштабістю збройної агресії проти України, значною кількістю фактів учинення воєнних злочинів, а також необхідністю належного документування таких діянь для подальшого притягнення винних до кримінальної відповідальності. Загально-теоретичні аспекти криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів висвітлено в працях А. О. Левицького та О. М. Москалюк (2024; 2025), Ю. О. Пілюкова (2025), Р. Л. Степанюка (2024), В. В. Тимошка (2024) та ін. У роботах учених криміналістичне забезпечення визначено як комплексна система наукових положень, технічних засобів, тактичних прийомів, методичних рекомендацій та організаційних рішень, спрямованих на ефективне виявлення, фіксацію, дослідження та використання інформації в кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів.

Важливий напрям становлять праці, присвячені техніко-криміналістичному забезпеченню розслідування воєнних злочинів. Зокрема, автори акцентують на необхідності широкого використання сучасних технічних засобів фіксації доказової інформації, зокрема фото- і відеозйомки, аерофотозйомки, геоінформаційних систем, безпілотних літальних апаратів, засобів супутникового моніторингу, 3D моделювання, цифрових платформ документування і технологій OSINT (Ivasyshyn, & Lenskyi, 2025). Слушно зауважують дослідники, що в умовах воєнного стану саме техніко-криміналістичне забезпечення дає змогу компенсувати втрату доступу до місця події, забезпечити фіксацію руйнувань, переміщення військової техніки, наслідків обстрілів, а також установити часові, просторові й причиново-наслідкові зв'язки між подіями.

Окремий блок досліджень стосується використання спеціальних знань, зокрема судово-експертного забезпечення розслідування воєнних злочинів. Учені спрямовують увагу на значення судових експертиз для встановлення механізму вчинення злочину, характеру руйнувань, походження боєприпасів, виду озброєння, ідентифікації тіл загиблих і документування тілесних ушкоджень. Важливу роль, на думку вчених, відіграють вибухотехнічні, балістичні, молекулярно-генетичні, судово-медичні, будівельно-технічні та комп'ютерно-технічні експертизи. Саме комплексне використання спеціальних знань забезпечує формування достатніх джерел доказів у воєнних злочинах (Dufeniuk, 2022;

Shevchyshena, 2024; Husieva, 2025; Knyzhenko, 2026).

У низці праць увагу зосереджено на міжнародних стандартах розслідування воєнних злочинів та їх інтеграції в національну практику. Ці питання висвітлюють О. В. Жовтюк (2025), В. М. Шевчук (2022), а також Ю. М. Черноус й О. Л. Дульський (2023). Науковці стверджують, що ефективне розслідування воєнних злочинів має відповідати не лише вимогам кримінального процесуального законодавства України, а й міжнародним стандартам, сформованим у практиці міжнародних трибуналів, положеннях Женевських конвенцій, Римського статуту та діяльності міжнародних слідчих груп. Виокремлюють важливість забезпечення належного ланцюга збереження доказів, їх автентичності, перевірюваності та подальшої можливості використання в міжнародних судових інституціях.

Самостійний напрям утворюють праці, присвячені особливостям проведення окремих слідчих (розшукових) дій у справах про воєнні злочини. Переважно аналізують специфіку проведення огляду місця події, документування місць масових поховань, фіксації пошкоджень цивільної інфраструктури, вилучення цифрових доказів, роботи з потерпілими та свідками, а також взаємодії з міжнародними місіями й експертами. Воєнні злочини часто вчиняють в умовах бойових дій, що суттєво ускладнює проведення слідчих (розшукових) дій і потребує розроблення спеціальних алгоритмів їх організації (Moskaliuk, & Levytskyi, 2025).

Більшість наукових праць присвячено або окремим аспектам техніко-криміналістичного чи експертного забезпечення, або загальним питанням розслідування воєнних злочинів. Водночас комплексна концепція криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів, яка охоплювала б технічні, тактичні, методичні, організаційні та міжнародно-правові складові, наразі лише формується. Недостатньо дослідженими залишаються питання алгоритмізації дій слідчого, стандартизації використання цифрових доказів, взаємодії з міжнародними структурами, оцінювання доказів у контексті міжнародного кримінального правосуддя, а також побудови окремих криміналістичних методик розслідування різних видів воєнних злочинів.

Отже, сучасний стан наукової розробленості досліджуваної проблематики засвідчує необхідність подальшого комплексного вивчення криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів, з огляду на сучасні виклики, масштабність наслідків збройної агресії, міжнародний досвід і потреби практики органів досудового розслідування.

Результати й обговорення

Криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів доцільно розглядати як комп-

лексну систему науково обґрунтованих і практико орієнтованих положень про техніко-криміналістичне забезпечення, тактичне забезпечення, методичні рекомендації та організаційні заходи, спрямовані на забезпечення ефективного виявлення, фіксації, вилучення, дослідження, оцінювання та використання криміналістично значущої інформації в кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів. Його зміст охоплює не лише використання традиційних криміналістичних засобів, а й адаптацію міжнародних стандартів документування злочинів до національної правозастосовної практики.

Специфіка криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів зумовлена насамперед особливостями механізму їх учинення. Слід зауважити, що в межах ґрунтового дослідження проблематики криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів їх класифікують на декілька груп. За способом учинення це, зокрема, воєнні злочини, пов'язані із сексуальним насильством, катуванням та іншими формами жорстокого чи нелюдського поводження, заподіянням шкоди здоров'ю, незаконним позбавленням волі, депортацією або примусовим переміщенням населення, взяттям заручників, умисними вбивствами, застосуванням отруйної, хімічної чи іншої забороненої зброї, а також зі знищенням, пошкодженням або незаконним привласненням майна.

За спрямованістю посягання або предметом злочинного впливу воєнні злочини можуть бути класифіковані як такі, що пов'язані з нападом на цивільні об'єкти, об'єкти критичної інфраструктури, госпіталі, місця зосередження хворих і поранених, гуманітарні місії, миротворчі контингенти, об'єкти релігійного, освітнього, наукового, культурного чи мистецького призначення, а також історичні пам'ятки та інші об'єкти, що знаходяться під спеціальним міжнародно-правовим захистом.

Залежно від особи потерпілого розрізняють воєнні злочини, учинені щодо цивільного населення, військовослужбовців, дітей, медичного персоналу, журналістів, волонтерів, представників гуманітарних організацій, миротворчих місій, а також інших осіб, які мають підвищений рівень міжнародно-правового захисту (Pchelina, & Pchelin, 2022, р. 337). Тому методичні рекомендації щодо криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів доцільно розробляти окремо для кожної з визначених груп, оскільки це дає змогу враховувати специфіку механізму їх учинення, характер слідової картини, особливості потерпілих і типові джерела криміналістично значущої інформації. Такий підхід забезпечує практичну придатність й універсальність відповідних криміналістичних рекомендацій. Водночас у межах цього дослідження ми зосередимося на теоретичних і практичних засадах криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, передбачених ст. 438 КК України, які

відіграють визначальну роль під час формування та подальшого вдосконалення окремих криміналістичних методик їх розслідування.

Розслідування переважної більшості воєнних злочинів розпочинається з проведення огляду місця події. Одним із ключових елементів криміналістичного забезпечення є належна фіксація такого огляду та його наслідків. У контексті забезпечення ефективного проведення окремої слідчої (розшукової) дії важливим є техніко-криміналістичне і тактико-криміналістичне забезпечення.

Найголовнішим принципом проведення будь-якої процесуальної дії або заходу під час розслідування воєнних злочинів є неухильне дотримання заходів убезпечення всіх учасників огляду місця події. Це зумовлено не лише ризиком відновлення активних бойових дій або повторних обстрілів, а й значною кількістю випадків мінування територій, будівель, транспортних засобів, окремих предметів і навіть тіл загиблих.

За таких умов слідчий повинен прагнути до мінімізації часу перебування учасників слідчої (розшукової) дії на місці події, одночасно забезпечуючи повноту, якість і належну фіксацію всіх виявлених слідів та об'єктів. Під час розслідування воєнних злочинів важливо максимально повно зафіксувати обстановку місця події, характер руйнувань, розміщення тіл загиблих, уламків боєприпасів, слідів вибуху, залишків військової техніки, пошкоджень цивільних об'єктів, слідів пожежі, крові, біологічних слідів та інших речових доказів. У таких випадках традиційні засоби фіксації доповнюють сучасними цифровими технологіями, зокрема аерофотозйомкою, використанням безпілотних літальних апаратів, супутникових знімків, лазерного сканування місцевості, технологій 3D моделювання, геолокаційних сервісів і цифрових платформ для зберігання доказів (Sokurenko, 2023). Актуалізована така потреба з огляду на те, що повторне проведення огляду надалі може бути неможливим через зміну обстановки, руйнування об'єкта, повторне мінування або обмеження доступу до відповідної території.

З метою підвищення ефективності огляду доцільно максимально використовувати технічні засоби фото- й відеофіксації, безпілотні літальні апарати, мобільні комплекси 3D сканування та інші сучасні засоби документування. Це дає змогу, з одного боку, зменшити кількість осіб, які безпосередньо перебувають у небезпечній зоні, що відповідає положенням ч. 7 ст. 223 КПК України, а з іншого – оперативно зафіксувати обстановку місця події з можливістю подальшого детального аналізу та складання протоколу вже в безпечному місці.

Фото- і відеофіксацію у воєнних злочинах слід здійснювати системно, дотримуючись правил масштабної фіксації, прив'язки до місцевості, відображення взаємного розташування об'єктів і збереження метаданих. У сучасних умовах значна

частина інформації надходить не лише від правоохоронних органів, а й від цивільного населення, журналістів, волонтерів, військово-службовців, міжнародних організацій. Фото- і відеоматеріали, створені за допомогою смартфонів, камер спостереження, дронів та інших цифрових пристроїв, можуть використовувати в доказуванні, однак потребують ретельної перевірки їх автентичності, часу створення, цілісності та відсутності ознак монтажу.

Важливим елементом криміналістичного забезпечення є робота із цифровими слідами. У справах про воєнні злочини дедалі частіше використовують інформацію із соціальних мереж, месенджерів, електронної пошти, супутникових сервісів, відкритих джерел у мережі Інтернет, камер відеоспостереження, мобільних пристроїв, GPS трекерів, систем радіолокації та інших цифрових платформ. Такі дані дають змогу встановлювати переміщення військової техніки, місце перебування конкретних осіб, хронологію подій, факти обстрілів, знищення цивільних об'єктів та інші обставини, що мають значення для кримінального провадження.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває використання OSINT-технологій, кримінального аналізу, кіберрозвідки, даних геоінформаційних систем і спеціалізованого програмного забезпечення для верифікації цифрових матеріалів. Водночас цифрові докази є надзвичайно вразливими до змін, модифікацій і підроблення, тому під час їх вилучення, копіювання, зберігання та дослідження необхідно дотримуватися міжнародних стандартів цифрової криміналістики. Ідеться про створення хеш-сум, використання спеціалізованих засобів копіювання, документування кожного етапу роботи з файлами, збереження оригіналів і перевірку метаданих (Kalanča, 2025).

У практиці розслідування воєнних злочинів дедалі важливішими стають спеціалізовані інформаційно-аналітичні платформи. Однією з них є система SORC, яку використовують у діяльності слідчого управління ГУНП у Харківській області. Її можливості забезпечують оперативний пошук необхідних відомостей, систематизацію доказової інформації, обробку та зберігання процесуальних документів, фотознімків, відеозаписів та інших матеріалів, що мають значення для кримінального провадження. Фактично SORC перетворилася на масштабний електронний масив доказів, у якому акумулюються відомості про воєнні злочини, учинені військовослужбовцями РФ (Bolvinov, 2024).

Окремим напрямом криміналістичного забезпечення є забезпечення безперервного ланцюга збереження доказів. Ланцюг збереження доказів (англ. *chain of custody*) слід тлумачити як механізм забезпечення безперервної та документально підтвердженої хронології законного володіння доказами уповноваженими особами. Він охоплює всі етапи поводження з доказами – від моменту їх

виявлення або отримання як потенційних джерел доказової інформації до визначення їх поточного місцезнаходження, статусу, передачі, транспортування, дослідження, зберігання чи іншого використання в кримінальному провадженні. Водночас протокол ланцюга збереження є документом або сукупністю взаємопов'язаних документів, у яких детально відображаються всі дії з доказами, а також послідовність їх передачі між відповідальними особами (Pashkovskyi, 2024, p. 159).

Відповідно до ст. 103, 104 КПК України, однією з основних форм фіксації кримінального провадження є протокол, у якому відображають перебіг і результати проведення процесуальної дії. З огляду на це, інформацію щодо ланцюга збереження слід оформлювати саме у вигляді протоколу відповідної процесуальної дії¹. Оскільки процес доказування передбачає значну кількість різних процесуальних дій, відомості про ланцюг збереження можуть міститися в декількох протоколах одного кримінального провадження. Визначальним є забезпечення безперервності та послідовності документування всіх етапів володіння доказами й будь-яких форм поводження з ними (Pashkovskyi, 2024, p. 159).

У справах про воєнні злочини проблема безперервного ланцюга збереження доказів набуває принципового значення, адже під час досудового розслідування може змінюватися підслідність, отже, докази передаватимуть від одного правоохоронного органу до іншого, між експертними установами, міжнародними організаціями, спільними слідчими групами та міжнародними судовими інституціями. Будь-яке порушення ланцюга збереження доказів може поставити під сумнів їхню автентичність, цілісність і допустимість.

Кожен об'єкт, що має доказове значення, повинен бути належно вилучений, описаний, упакований, опечатаний і зафіксований у відповідних процесуальних документах. У роботі з біологічними зразками, цифровими носіями, уламками боєприпасів, одягом потерпілих, зразками ґрунту, слідами вибухових речовин, залишкам пального й іншим об'єктами необхідно керуватися апробованими рекомендаціями не тільки щодо їхнього вилучення та пакування, а й щодо зберігання і транспортування. Також слід урахувати, що відповідно до міжнародних стандартів обов'язковим є документування кожного випадку передання доказу від однієї особи до іншої, що забезпечує можливість відтворення шляху переміщення об'єкта від моменту його виявлення до представлення та оцінювання в суді.

Вагоме місце в структурі криміналістичного забезпечення посідають спеціальні знання та можливості судових експертиз. Під час

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

розслідування воєнних злочинів найчастіше постає потреба в призначенні судово-медичних, молекулярно-генетичних, вибухотехнічних експертиз, експертизи зброї, слідів й обставин її використання, трасологічних, будівельно-технічних, комп'ютерно-технічних, товарознавчих, психологічних, мистецтвознавчих та інших видів судових експертиз.

Судово-медичні й молекулярно-генетичні дослідження дають змогу ідентифікувати загиблих, встановлювати причину смерті, характер і механізм тілесних ушкоджень, факти катувань, сексуального насильства, застосування заборонених засобів ведення війни й інші обставини. У випадках масової загибелі людей ДНК-ідентифікація є одним із ключових засобів встановлення особи потерпілих і забезпечення права родичів на отримання достовірної інформації.

Вибухотехнічні, балістичні і трасологічні експертизи надають можливість визначити тип застосованої зброї, напрямок обстрілу, вид боеприпасу, механізм вибуху, місце розташування вогневих позицій, характер слідів військової техніки й інші важливі обставини. Це має важливе значення для встановлення конкретних виконавців, реконструкції події та доведення факту застосування заборонених методів ведення війни.

Важливе значення під час розслідування воєнних злочинів мають військові експертизи, передусім за спеціальністю 16.1 «Військові дослідження». Їх предметом є встановлення обставин застосування озброєння та визначення напрямку ведення вогню. На підставі результатів огляду місця події, аналізу пошкоджень, характеру влучань, особливостей розташування уламків, вирв та інших слідів експерти можуть дійти висновку щодо ймовірного напрямку, з якого здійснювали артилерійський обстріл, із конкретизацією території населеного пункту або місцевості. Крім того, ці дослідження дають змогу виключити альтернативні напрямки обстрілу та підвищити достовірність версії про місце розташування вогневих позицій противника.

Поряд із військовими експертизами у справах про воєнні злочини важливе значення мають біологічні дослідження, що надають можливість установити походження біологічних слідів, ідентифікувати потерпілих або загиблих, а також підтвердити факти насильства чи перебування конкретних осіб на місці події. Значущу роль відіграють ґрунтознавчі експертизи, які можуть бути використані для встановлення факту переміщення осіб, техніки чи предметів, співвідношення певних об'єктів із конкретною місцевістю, а також для підтвердження перебування транспортних засобів або військових підрозділів у визначеному районі.

Значний доказовий потенціал становлять і можливості комп'ютерно-технічних експертиз. Їх призначають у випадках вилучення мобільних телефонів, планшетів, ноутбуків, GPS навігаторів, карт пам'яті, дронів та інших цифрових носіїв

інформації. За допомогою таких досліджень можна відновити видалені або зашифровані файли, встановити історію пошукових запитів, маршрутів переміщення, листування в месенджерах, факти користування соціальними мережами, передачі фото- й відеоматеріалів, а також виявити інші цифрові сліди, що підтверджують причетність конкретних осіб до вчинення воєнних злочинів (Bondar, 2024).

Не можна оминати увагою важливість комплексного підходу в розслідуванні воєнних злочинів. Це стосується і проблематики використання спеціальних знань, що полягає і в призначенні комплексних експертиз, й у використанні різних форм застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні.

Прикладом комплексної експертизи під час розслідування воєнного злочину може бути дослідження наслідків артилерійського обстрілу цивільного об'єкта. У такому випадку для встановлення механізму події, виду застосованого озброєння, напрямку й дальності стрільби, кількості пострілів, локалізації ушкоджень доцільно призначити комплексну (комісійну) судову будівельно-технічну та військову експертизу¹.

Особливість комплексної експертизи полягає в тому, що її проводять із застосуванням спеціальних знань з різних галузей науки для реалізації єдиного інтеграційного завдання. У висновку мають бути чітко розмежовані функції кожного експерта, а кожну частину дослідження підписує той експерт, який її проводив. Це забезпечує можливість перевірки меж компетенції кожного експерта й оцінки обґрунтованості загального висновку.

Слід акцентувати й на організаційних аспектах криміналістичного забезпечення. Розслідування воєнних злочинів неможливе без належної взаємодії між слідчими, прокурорами, оперативними працівниками, судовими медиками, експертами, військовими, представниками органів місцевого самоврядування, міжнародних організацій і правозахисних структур. Важливе значення мають створення спільних слідчих груп, залучення іноземних експертів, використання міжнародних баз даних та обмін інформацією між різними суб'єктами.

У сучасних умовах слід зауважити і про логістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів. Ідеться про забезпечення слідчих й експертів транспортом, засобами індивідуального захисту, спеціальним обладнанням, мобільними криміналістичними лабораторіями, засобами зв'язку, генераторами, освітлювальним обладнанням та іншими технічними ресурсами. Передусім це важливо під час роботи в зонах активних бойових дій, на деокупованих територіях, у місцях масових поховань, руйнувань чи катувань.

Однією з найактуальніших проблем є необхідність розроблення окремих криміналістичних

¹ Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 9 трав. 2023 р. Справа № 588/1072/22.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110714705>

методик розслідування різних видів воєнних злочинів. Зокрема, потребують самостійного наукового опрацювання методики розслідування масових убивств цивільного населення, катувань, сексуального насильства, депортації, незаконного позбавлення волі, руйнування цивільної інфраструктури, нападів на об'єкти критичної інфраструктури, використання заборонених засобів ведення війни, знищення культурних цінностей та екологічних злочинів.

Важливою умовою ефективного криміналістичного забезпечення є імплементація міжнародних стандартів у національну практику. Ідеться про стандарти, сформовані в практиці Міжнародного кримінального суду, міжнародних трибуналів для колишньої Югославії та Руанди, діяльності спільних слідчих груп, положеннях Женевських конвенцій та міжнародного гуманітарного права. Їх дотримання забезпечує належність, допустимість, достовірність і міжнародну придатність доказів, зібраних у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів (Zhovtiuk, 2025).

Отже, теоретичні засади криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів мають ґрунтуватися на системі наукових положень, які відповідають сучасним потребам правозастосовної практики й міжнародним стандартам документування таких діянь. Насамперед вони повинні бути науково обґрунтованими, тобто ґрунтуватися на результатах фундаментальних і прикладних досягнень науки й техніки, узагальненнях матеріалів слідчої, судової та експертної практики, а також положеннях міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального правосуддя.

Такі положення мають бути комплексними, оскільки криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів охоплює техніко-криміналістичні, організаційно-тактичні, методичні й судово-експертні складові. Вони мають урахувати взаємозв'язок між різними напрямками діяльності слідчого, прокурора, експерта, спеціаліста, оперативних працівників, міжнародних організацій та інших суб'єктів, залучених до документування і розслідування воєнних злочинів.

Водночас ці положення мають бути практико орієнтованими, прикладними, тобто придатними до використання в реальних умовах бойових дій, деокупованих територій, руйнування інфраструктури, мінування місцевості й обмеженого доступу до місць подій. Їх практична цінність полягає в можливості формування чітких алгоритмів дій, рекомендацій щодо проведення слідчих (розшукових) дій, використання спеціальних знань, цифрових технологій та забезпечення ланцюга збереження доказів.

Окремо слід зауважити, що теоретичні засади мають бути адаптивними й динамічними, адже характер воєнних злочинів, способи їх учинення, можливості цифрової криміналістики та міжнародні стандарти доказування постійно змінюються. У зв'язку з цим криміналістичні рекомендації мають оперативно оновлюватися з огляду на нові види застосованих знарядь і

засобів, технічних засобів, упроваджених у сферу протидії злочинності, міжнародний досвід і практику міжнародних судових інституцій.

Крім того, ці положення повинні бути системними, внутрішньо узгодженими та структурованими, щоб забезпечувати цілісне уявлення про криміналістичне забезпечення як багаторівневу систему. Вони мають забезпечувати єдність підходів до фіксації, вилучення, дослідження, оцінювання та використання доказової інформації, а також відповідати вимогам законності, допустимості, достовірності й міжнародної придатності доказів.

Значущою ознакою є міждисциплінарність таких положень, оскільки ефективне криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів неможливе без інтеграції знань процесуального права, судової експертології, міжнародного гуманітарного права, військової справи, інформаційних технологій, медицини, психології та інших галузей. Саме це забезпечує повноту й об'єктивність дослідження обставин воєнних злочинів і створює підґрунтя для формування спеціалізованих криміналістичних методик їх розслідування.

Висновки

Криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів є складною багаторівневою системою, яка охоплює технічні, організаційно-тактичні, методичні елементи. Її основною метою є забезпечення ефективного документування злочинів, формування належної доказової бази та створення умов для повноцінного виконання завдань кримінального провадження.

У сучасних умовах стратегічного значення набувають цифрові технології, сучасні технічні засоби, судові експертизи, можливості міжнародної співпраці й стандартизації процесу доказування. Водночас ефективність криміналістичного забезпечення залежить від рівня нормативного регулювання, ресурсного забезпечення, професійної підготовки фахівців і здатності адаптувати міжнародні стандарти до національної практики.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення спеціалізованих криміналістичних методик розслідування окремих видів воєнних злочинів, удосконалення механізмів роботи із цифровими слідами й електронними доказами, розроблення стандартизованих алгоритмів збереження безперервного ланцюга доказів й удосконалення правових засад міжнародного співробітництва у сфері документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією.

Подяки

Немає.

Фінансування

Дослідження не фінансувалося.

Конфлікт інтересів

Немає.

References

- [1] Bolvinov, S.P. (2024). Practical aspects of the information systems application in the investigation of war crimes (on the example of the SORC system). *Bulletin of Criminological Association of Ukraine*, 2(32), 531-543. DOI: 10.32631/vca.2024.2.38
- [2] Bondar, V.S. (2024). Peculiarities of forensic support for the pre-trial investigation of violations of the laws and customs of war. *Research Papers of National University "Odesa Law Academy"*, 34, 22-31. DOI: 10.32782/npuola.v34.2024.3
- [3] Chornous, Yu.M., & Dul'skyi, O.L. (2023). The concept and content of technical and forensic support for evidence gathering. *Legal Scientific Electronic Journal*, 7, 445-449. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-7/105
- [4] Dufeniuk, O.M. (2022). War crimes investigation: Logistics, forensic science and medical issues. *Legal Scientific Electronic Journal*, 4, 369-374. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-4/88
- [5] Husieva, V.O. (2025). Participation of specialists in the investigation of war crimes. *Archive of Criminology and Forensic Sciences*, 12(2), 71-76. DOI: 10.32353/acfs.12.2025.06
- [6] Ivasyshyn, T. M., & Lenskyi, M.M. (2025). The use of unmanned aerial vehicles during the examination of the crime scene: forensic aspects. *Subcarpathian Law Herald*, 3(62), 105-109. DOI: 10.32782/pyuv.v3.2025.20
- [7] Kalancha, I.H. (2025). Digital evidence in the criminal procedure of Ukraine: Identification and integrity in the light of the chain of custody concept. *Scientific Perspectives*, 8(51), 206-230. DOI: 10.52058/2695-1592-2025-8(51)-206-230
- [8] Knyzhenko, S.O. (2026). Strategy for investigating war crimes. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 3(1), 70-74. DOI: 10.24144/2788-6018.2026.01.3.11
- [9] Levytskyi, A.O., & Moskaliuk, O.M. (2024). Criminal assurance of the investigation of war crimes: separate problems of the scientific and theoretical basis. *Forensic Herald*, 2(42), 76-85. DOI: 10.37025/1992-4437/2024-42-2-76
- [10] Moskaliuk, O.M., & Levytskyi, A.O. (2025). Main directions of criminalistic support for investigative (search) actions in documenting war crimes. *International humanitarian law and fundamentals of security during armed conflicts: materials of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 232-235). Kyiv: Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine. Retrieved from https://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/27632/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80.%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87.%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84.06.02.25_%D0%9A%D0%86%D0%9D%D0%93%D0%A3.pdf
- [11] Pashkovskiy, M. (2024). Chain of custody: Procedural form. *Innovative science: Searching for answers to the challenges of modernity: materials of the III International Scientific Conference* (pp. 157-161). Mohyliv-Podil'skyi. DOI: 10.62731/mcnd-06.12.2024
- [12] Pchelina, O.V., & Pchelin, V.B. (2022). Forensic classification of war crimes. *Modern trends in the development of criminalistics and criminal procedure under martial law: materials of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 334-338). Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs.
- [13] Piliukov, Yu. (2025). Forms of using special knowledge during the investigation of war crimes. *Actual Problems of Law*, 2(42), 112-117. DOI: 10.35774/app2025.02.112
- [14] Shevchuk, V. M. (2022). Reloading criminalistics in wartime conditions: Problems, tasks, and prospects. *Problems of documentary recording, assessment of damage and compensation for losses caused to Ukraine and its citizens as a result of the armed aggression of the Russian Federation: materials of the scientific and practical conference* (pp. 46-47). Kharkiv: Yaroslav Mudryi National Law University. Retrieved from <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/19679>
- [15] Shevchyshena, K.P. (2024). Investigation of war crimes in Ukraine. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv. Retrieved from https://www.navs.edu.ua/files/spec-vchena-rada/srd_26_007_03/2024/avtoref_shevchyshena.pdf
- [16] Sokurenko, V.V. (2023). Technical and Forensic Support for the Investigation of Violations of Laws and Customs of the War. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*, 2(31), 11-24. DOI: 10.32353/khrife.2.2023.02
- [17] Stepaniuk, R.L. (2024). Innovations in technical and forensic support for the investigation of war crimes. *Procedural and criminalistic aspects of the investigation of war crimes: materials of the Round Table* (pp. 171-174). Odesa: Odesa State University of Internal Affairs.
- [18] Tymoshko, V.V. (2024). Use of specialized knowledge during documentation and investigation of war crimes. *Bulletin of Criminological Association of Ukraine*, 1(31), 307-314. DOI: 10.32631/vca.2024.1.25
- [19] Zhovtiuk, O. (2025). International standards for forensic support in the investigation of war crimes. *Nauka i Pravoohorona*, 4(70), 202-209. DOI: <https://doi.org/10.33270/>

Список використаних джерел

- [1] Болвінов С. П. Практичні аспекти застосування інформаційних систем під час розслідування воєнних злочинів (на прикладі системи SORC). *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 2 (32). С. 531–543. DOI: 10.32631/vca.2024.2.38
- [2] Бондар В. С. Особливості судово-експертного забезпечення досудового розслідування порушення законів та звичаїв війни. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2024. Т. 34. С. 22–31. DOI: 10.32782/npuola.v34.2024.3
- [3] Черноус Ю. М., Дульський О. Л. Поняття та зміст техніко-криміналістичного забезпечення збирання доказів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 7. С. 445–449. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-7/105
- [4] Духенюк О. М. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 369–374. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-4/88
- [5] Гусєва В. О. Участь спеціалістів у розслідуванні воєнних злочинів. *Архів кримінології та судових наук*. 2025. № 2 (12). С. 71–76. DOI: 10.32353/acfs.12.2025.06
- [6] Івасишин Т., Ленський М. Застосування безпілотних літальних апаратів під час огляду місця події: криміналістичні аспекти. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2025. Т. 3 (62). С. 105–109. DOI: 10.32782/ruuv.v3.2025.20
- [7] Каланча І. Г. Докази, що мають електронну форму в кримінальному процесі України: ідентифікація та цілісність у світлі концепції chain of custody. *Наукові перспективи*. 2025. № 8 (51). С. 206–230. DOI: 10.52058/2695-1592-2025-8(51)-206-230
- [8] Книженко С. О. Стратегія розслідування воєнних злочинів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. Т. 3. № 1. С. 70–74. DOI: 10.24144/2788-6018.2026.01.3.11
- [9] Левицький А. О., Москалюк О. М. Криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів: окремі проблеми науково-теоретичних засад. *Криміналістичний вісник*. 2024. № 2 (42). С. 76–85. DOI: 10.37025/1992-4437/2024-42-2-76
- [10] Москалюк О. М., Левицький А. О. Основні напрями криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій при документуванні воєнних злочинів. *Міжнародне гуманітарне право та основи безпеки у період збройних конфліктів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 6 лют. 2025 р.). Київ : Київ. ін-т Нац. гвардії України, 2025. С. 232–235. URL: https://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/27632/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80.%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA.%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87.%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84.06.02.25_%D0%9A%D0%86%D0%9D%D0%93%D0%A3.pdf
- [11] Пашковський М. Ланцюг зберігання доказів (chain of custody): процесуальна форма. *Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності* : III Міжнар. наук. конф. (Могилів-Подільський, 6 груд. 2024 р.). Могилів-Подільський, 2024. С. 157–161. DOI: 10.62731/mcnd-06.12.2024
- [12] Пчеліна О. В., Пчелін В. Б. Криміналістична класифікація воєнних злочинів. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25 листоп. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 334–338.
- [13] Пілюков Ю. Форми використання спеціальних знань під час розслідування воєнних злочинів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2025. № 2 (42). С. 112–117. DOI: 10.35774/app2025.02.112
- [14] Шевчук В. М. Перезавантаження криміналістики в умовах війни: проблеми, завдання, перспективи. *Проблематика документального оформлення, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії Російської Федерації* : тези наук.-практ. конф. (Харків, 22 черв. 2022 р.). Харків : НЮУ ім. Я. Мудрого, 2022. С. 46–47. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/19679>
- [15] Шевчишина К. П. Розслідування воєнних злочинів в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2024. 23 с. URL: https://www.navs.edu.ua/files/spec-vchena-rada/srd_26_007_03/2024/avtoref_shevchyshena.pdf
- [16] Сокурєнко В. В. Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування порушень законів і звичаїв війни. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2023. Вип. 2 (29). С. 169–181. DOI: 10.32353/khrife.2.2023.02
- [17] Степанюк Р. Л. Новації у техніко-криміналістичному забезпеченні розслідування воєнних злочинів. *Процесуальні та криміналістичні аспекти розслідування воєнних злочинів* : матеріали круглого столу (Одеса, 21 лют. 2024 р.). Одеса : ОДУВС, 2024. С. 171–174.
- [18] Тимошко В. В. Використання спеціальних знань під час документування та розслідування воєнних злочинів. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 1 (31). С. 307–314. DOI: 10.32631/vca.2024.1.25
- [19] Жовтук О. Міжнародні стандарти криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 4 (70). С. 202–209. DOI: 10.33270/05257004.2

SOKURENKO Valerii

Doctor of Law, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine of the Rector of Kharkiv National University of Internal Affairs
21008, 2 Vasylia Stusa St., Vinnytsia, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8923-5639>;

TVERDOKHLIB Volodymyr

Doctor of Philosophy in Law, Doctoral Student of the National Scientific Center «Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute»
61177, 8a Zolochivska St., Kharkiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6544-2378>

Theoretical and Practical Principles of Forensic and Forensic Support for the Investigation of War Crimes

Abstract. The article is devoted to a comprehensive theoretical and applied study of forensic and forensic support for the investigation of war crimes under martial law. Based on the generalization of modern approaches to the forensic classification of crimes, the feasibility of typifying certain types of war crimes is substantiated, as it is of great importance for the development of forensic investigation methods. The features of the use of modern technical and forensic means are determined, in particular uncrewed aerial vehicles, 3D scanners, digital platforms for accumulating and analyzing information, geographic information systems, photo and video recording devices, as well as specialized information systems designed to detect, collect and record traces of crimes, the situation at the scene of the incident and the processing of materials of criminal proceedings regarding war crimes. The role of forensic examinations in the mechanism of evidence is determined. It has been established that during the investigation of war crimes, the most demanded are forensic, molecular genetic, explosive, military, construction and technical, soil science, biological, and computer technical examinations. It has been substantiated that the complex use of special knowledge ensures the establishment of the mechanism of the crime, the identification of victims and the dead, the determination of the type of weapon, the direction of the shelling, the nature of the destruction, the sources of digital information, and other circumstances that are important for the criminal proceedings. Considerable attention is paid to ensuring a continuous chain of custody for evidence, verifying digital materials, assessing the admissibility of OSINT data, and integrating international standards into national investigative practice. Directions for improving the forensic and forensic support for the investigation of war crimes are proposed, including: the development of specialized methods for individual groups of crimes; improving the regulatory regulation of work with digital evidence; developing interdepartmental and international cooperation; strengthening the material and technical support of pre-trial investigation bodies and expert institutions; expanding the use of modern information systems and technologies.

Keywords: national security; forensic methodology; forensic support; war crime, tactical support; technical and forensic support; investigative (search) action; forensic examination.